

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТРУДОВОГО ПРАВА
ТА ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

Тези доповідей і наукових повідомлень учасників
XIV Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченій 220-річчю Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

(м. Харків, 11 жовтня 2024 р.)

За редакцією *О. Г. Середи*

Харків
2024

Укладачі:

О. Г. Серета – докторка юридичних наук, професорка;

О. М. Ярошенко – доктор юридичних наук, професор;

О. В. Соловйов – кандидат юридичних наук, доцент;

*(кафедра трудового права Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого)*

Актуальні проблеми трудового права та права соціального забезпечення : тези доп. та наук. повідомл. учасників XIV Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 220-річчю Нац. юрид. ун-ту ім. Ярослава Мудрого (м. Харків, 11 жовт. 2024 р.) / уклад. О. Г. Серета, О. М. Ярошенко, О. В. Соловйов; за ред. О. Г. Середи. Харків, 2024. 942 с.

У збірнику вміщено тексти наукових доповідей і повідомлень, присвячених актуальним науковим і практичним проблемам регулювання відносин у сфері праці і соціального забезпечення та розвитку законодавства в указаній царині.

Тексти доповідей і повідомлень друкуються мовою оригіналу, в авторській редакції.

УДК 349.2:331.4:339.92

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2024

© Серета О. Г., Ярошенко О. М.,
Соловйов О. В., укладання, 2024

Зміст

<i>Yaroshenko O. M.,</i>	
NON-FIXED WORKING HOURS IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION	17
<i>Амелічева Л. П.,</i>	
ПЕРЕДУМОВИ МОДЕРНІЗАЦІЇ У ПОВОЄННІ ЧАСИ СУСПІЛЬНОГО ДОГОВОРУ ЯК МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ЗАХИСТУ ПРАВА НА ПРАЦЮ	23
<i>Боднарук М. І., Бурка А. В.,</i>	
ЛУКІЗМ НА РОБОЧОМУ МІСЦІ	28
<i>Бориченко К. В.,</i>	
ЩОДО АДМІНІСТРАТИВНОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ ПРИ ПРИЗУПИНЕННІ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ	32
<i>Бурак В. Я.,</i>	
СОЦІАЛЬНИЙ ДІАЛОГ ЯК ОДИН З ІНСТРУМЕНТІВ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ.	37
<i>Вакарюк Л. В.,</i>	
ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ	41
<i>Вишновецька С. В.,</i>	
КАТЕГОРІЯ «СОЦІАЛЬНИЙ РИЗИК» У ПРАВІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	45
<i>Гетьманцева Н. Д.,</i>	
АЛЬТЕРНАТИВНІ ФОРМИ ЗАЙНЯТОСТІ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ.....	49
<i>Дараганова Н. В.,</i>	
ПРАВО НА ОХОРОНУ ПРАЦІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	53
<i>Івчук Ю. Ю.,</i>	
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ПРАЦІ	59
<i>Коваленко О. О.,</i>	
ЩОДО ПОБУДОВИ МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ ПРАЦІВНИКА ВІД МОБІНГУ В УКРАЇНІ	62
<i>Костюченко О. Є.,</i>	
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ПОРЯДОК ВИРІШЕННЯ КОЛЕКТИВНИХ ТРУДОВИХ СПОРІВ В УКРАЇНІ	66
<i>Купіна Л. Ф.,</i>	
ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЯК СКЛАДОВОЇ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВИМУШЕНОЇ МІГРАЦІЇ	70
<i>Кухнюк Д. В., Запара С. І.,</i>	
ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИРІШЕННЯ КОЛЕКТИВНИХ ТРУДОВИХ СПОРІВ В УКРАЇНІ.....	75
<i>Кучма О. Л.,</i>	
ДАТА ПОНОВЛЕННЯ ПРАЦІВНИКА НА РОБОТІ ТА ПОЧАТОК ОБЧИСЛЕННЯ ЧАСУ ВИМУШЕНОГО ПРОГУЛУ: ДИСКУСІЙНІСТЬ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ	82

<i>Lagutina I. V.,</i>	
RISE OF DIGITAL PLATFORM WORK	85
<i>Малюга Л. Ю.,</i>	
ДО ПИТАННЯ ПРО ДЕРЖАВНІ СОЦІАЛЬНІ ГАРАНТІЇ В УКРАЇНІ	90
<i>Мельник К. Ю.,</i>	
ДО ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОБОЧОГО ЧАСУ, ЧАСУ ВІДПОЧИНКУ ТА ОПЛАТИ ПРАЦІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УКРАЇНІ	96
<i>Москаленко О. В., Дуюнова Т. В.,</i>	
ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УКРАЇНІ	100
<i>Павлютін Ю. М.,</i>	
ЩОДО ДЕЯКИХ АСПЕКТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗБУДОВИ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В УКРАЇНІ.....	104
<i>Пижова М. О.,</i>	
ДИСКРИМІНАЦІЯ У СФЕРІ ПРАЦІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	109
<i>Рим О. М.,</i>	
ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ ПРИ ПЕРЕДАЧІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ: ВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДИРЕКТИВ ДО УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЙ.....	113
<i>Sereda O., Shapovalova K.,</i>	
PROTECTION OF PERSONAL DATA OF THE SUBJECTS OF LABOUR RELATIONSHIPS UNDER THE LAWS OF UKRAINE AND EU COUNTRIES	117
<i>Synchuk S. M.,</i>	
FORMATION OF RESPONSIBLE PARENTHOOD AS A DIRECTION OF SOCIAL SUPPORT FOR FAMILIES WITH CHILDREN: LEGISLATIVE FRAMEWORK	123
<i>Сімутіна Я. В.,</i>	
ПРАВО НА СТРАЙК: НОВІ РЕАЛІЇ, СТАРІ ВИКЛИКИ.....	127
<i>Тищенко О. В.,</i>	
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ У ПЕНСІЙНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ	134
<i>Чанишева Г. І.,</i>	
АКТИ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ У СИСТЕМІ ДЖЕРЕЛ ТРУДОВОГО ПРАВА	140
<i>Шумило М. М.,</i>	
МЕДІАЦІЯ: СПРОБИ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ В ТРУДОВОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ	146
<i>Яковлева Г. О.,</i>	
ДО ПИТАННЯ ПРО СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ.....	152
<i>Анатійчук В. В.,</i>	
ТРАНСФОРМАЦІЯ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ВПЛИВОМ ЦИФРОВОГО СЕРЕДОВИЩА.....	158
<i>Байло О. В.,</i>	
ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ДИРЕКТИВИ РАДИ 2001/23/ЄС В НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО	163

4. Compilation of decisions of the Committee on Freedom of Association. 759-763. URL: https://webapps.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:70002:0::NO::P70002_HIER_ELEMENT_ID,P70002_HIER_LEVEL:3945366,1

5. Ibid, 806.

6. Див.: Сімутіна Я. В. Проблеми реалізації колективних трудових прав за межами трудових правовідносин. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, 2024. Серія Право. Вип. 83: ч. 2. С. 34–41.

Тищенко О. В.,

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри трудового права та права соціального забезпечення
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ У ПЕНСІЙНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Попри те, що у доктринальній юридичній літературі питанню сутності та значення принципу соціальної справедливості для демократичної, цивілізованої держави приділено досить багато, проте історично-правовий досвід засвідчує про певне ускладнене та утопічно-нездійсненне сприйняття цього принципу як можливості для повномірної реалізації у суспільстві. Разом з тим, слід визнати, що аналіз специфіки правового регулювання пенсійного забезпечення у сучасних провідних країнах світу та європейської спільноти вказує на перспективні гуманістичні тенденції у цій сфері, оскільки дієва реалізація соціальної функції держави зумовлена сформованим та усталеним цивілізаційно-демократичним світобаченням, в основу якого покладено найпрогресивніші соціально-правові засади співжиття у суспільстві та державі.

Торкаючись проблематики соціальної справедливості, зокрема у частині правового регулювання пенсійних правовідносин, варто усвідомлювати, що ні в

якому разі не можна ототожнювати соціальну справедливість зі зрівнялівкою (егалітаризмом) у пенсійному забезпеченні, це призводить взагалі до нівелювання справедливості як явища. Виходячи з цього, необхідно урахувати значущість закріплення справедливої диференціації у пенсійному законодавстві, як чинника супутнього соціальній справедливості, без якого неможливо побудувати якісну сучасну систему пенсійного забезпечення.

Пенсійне законодавство України, яка сьогодні у тяжкій борні виборює своє право на незалежність, самовизначення та територіальну цілісність, хоча усіма засадничими положеннями і спрямоване на рівність та пропорційність, проте містить досить багато положень, які потребують аналізу та перегляду з метою осучаснення в контексті європеїзації.

Слід наголосити, що саме на початку 90-х років ХХ ст., коли розпочався перший етап формування національного пенсійного законодавства незалежної України, далеко не повною мірою були враховані загальноєвропейські тенденції, відповідно не були усунуті всі недоліки минулого законодавчого досвіду, коли аліментарний метод правового регулювання соціального захисту (метод безоплатності та безеквівалентності) тяжів над усіма іншими і не спрацьовував на запровадження загальнообов'язкового державного соціального страхування, у тому вигляді, в якому воно давно існувало в інших країнах світу як фактор так званого соціального самозабезпечення, усвідомленої відповідальності за своє майбутнє при досягненні пенсійного віку.

На ефективну реалізацію справедливого пенсійного забезпечення спрямоване також європейське правило «золотого рукостискання», коли формування бюджетів пенсійних фондів базувалося і базується на взаємній відповідальності поколінь у частині сумлінної сплати внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування і легалізації зайнятості на ринку праці.

Розвитку перспективних тенденцій реформування соціального захисту в Україні не сприяло пільгове необґрунтоване вирізнення особливостей пенсійного забезпечення таких категорій працівників, як-от: державні

службовці, народні депутати, судді тощо. Утім, у подальшому з реалізацією пенсійної реформи поступово означена ситуація щодо державних службовців було виправлена, але щодо народних депутатів та суддів це питання залишалося і, подекуди залишається, по-сьогодні проблемним та дискусійним. На втілення соціальної справедливості у правовому регулюванні пенсійного забезпечення в Україні спрямована також Концепція подальшого проведення пенсійної реформи, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 жовтня 2009 р. № 1224-р. У Концепції записано, що для забезпечення соціальної справедливості у солідарній пенсійній системі необхідно: удосконалити порядок перерахування пенсій працюючим пенсіонерам; ліквідувати диспропорції у пенсійному забезпеченні, зумовлені збереженням спеціальних пенсійних програм для деяких категорій громадян, якими встановлено окремі умови пенсійного забезпечення, та поетапно здійснити перехід до єдиних правил призначення пенсій [1].

Звернемо увагу на деякі аспекти цього питання. Законом України «Про статус народного депутата України» у редакції від 17.11.1992 р. встановлювалися спеціальні умови пенсійного забезпечення народних депутатів, які полягали у тому, що при досягненні пенсійного віку колишньому депутату призначалася пенсія, яка становила 80 процентів місячного окладу, встановленого на той час для працюючого народного депутата України. За ним зберігалися медичне обслуговування, забезпечення путівками для лікування, що було встановлено на той час для народних депутатів України [2] (ч.16 ст.32 Закону України «Про статус народного депутата»). Такий підхід породжував диспропорції у пенсійному законодавстві і несприйняття у суспільстві. Саме тому, наступною спробою відкоригувати вказану ситуацію було внесення у законодавство змін, згідно яких, п.12 ст.20 Закону України «Про статус народного депутата», було викладено у редакції: «12. Після досягнення чоловіками 62 років і жінками - пенсійного віку, встановленого статтею 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», та за наявності страхового стажу, необхідного для призначення пенсії за віком у

мінімальному розмірі, передбаченого абзацом першим частини першої статті 28 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», а також у разі визнання інвалідом I або II групи народному депутату призначається пенсія в розмірі 60 відсотків суми місячної заробітної плати працюючого народного депутата з урахуванням всіх доплат та надбавок до посадового окладу, з якої було сплачено єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, а до 1 січня 2011 року - страхові внески на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування. Нарахування пенсії здійснюється із суми заробітної плати, що складається з посадового окладу з урахуванням усіх доплат та надбавок працюючого народного депутата на момент призначення пенсії [3].

І лише згідно Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій» від 3 жовтня 2017 року №2148-VIII було кардинально змінено підходи щодо пенсійного забезпечення народних депутатів, у зв'язку з чим, у п.12 ст.20 Закону України «Про статус народного депутата» закріплювалося таке положення: «12. Пенсійне забезпечення народних депутатів здійснюється відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»» [4]. Вважаємо, що такий підхід є обґрунтованим і повною мірою узгоджується з демократичними європейськими тенденціями реформування пенсійного законодавства, а також корелюються з принципом верховенства права, який базується на ідеях рівності та соціальної справедливості та обґрунтованих соціальних гарантіях.

Щоправда, Конституційний Суд України 13 червня 2024 року отримав конституційне подання від 56 народних депутатів України щодо конституційності положень частини дванадцятої статті 20 закону «Про статус народного депутата України» від 17 листопада 1992 року № 2790-XII та абзацу третього пункту 14 розділу I закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій» від 3 жовтня 2017 року № 2148-VIII, які стосуються забезпечення гарантій трудових прав народних депутатів Як зазначається у поданні: «Така зміна законодавства негативно позначилася на пенсійному забезпеченні народних депутатів України I-VIII скликань, які

вийшли на пенсію до набрання чинності Законом № 2148, тобто до 1 жовтня 2017 року. Адже Закон України № 2148 уже не містив норми, яка б визначала умови та порядок перерахунку пенсій у зв'язку з підвищенням заробітної плати народним депутатам України». Тим самим інститут перерахунку пенсій народним депутатам України був скасований, що, з одного боку, вступило в явну суперечність із їх легітимними очікуваннями, сформованими до 1 жовтня 2017 року, а з іншого – засвідчило законодавчу відмову держави від одержання базових стандартів пенсійного забезпечення по відношенню до даної групи осіб» [5]. Не поділяючи позиції, викладені у цитованому вище поданні, вважаємо за необхідне наголосити, що з самого початку визначаючи на певному етапі розвитку пенсійного законодавства пільгові особливості для пенсійного забезпечення народних депутатів, порушувалися єдині правила обрахунку пенсій для всіх категорій населення, що призвело до несправедливого та необґрунтованого вирізнення пенсійного забезпечення за спеціальними пенсійними програмами.

Також і на сьогодні залишаються досить дискусійними у частині реалізації принципу соціальної справедливості особливості правового регулювання пенсійного забезпечення суддів, закріплені в п.2 ст.142 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» від 02.06.2026 р. № 1402-VIII (у редакції від 08.08.2024 р.), згідно якого: «2. Суддя у відставці, який не досяг віку, встановленого частиною першою цієї статті, отримує щомісячне довічне грошове утримання. При досягненні таким суддею віку, встановленого частиною першою цієї статті, за ним зберігається право на отримання щомісячного довічного грошового утримання або, за його вибором, призначається пенсія на умовах, визначених Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [6].

Підсумовуючи все вищезазначене, вважаємо за необхідне наголосити, що пропорційне збалансування за єдиними загальними правилами Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» правового порядку пенсійного забезпечення для всіх категорії осіб з урахуванням

фінансових можливостей держави, особливо в умовах правового режиму воєнного стану, дозволить створити підґрунтя для ефективного формування в Україні пенсійного законодавства європейського рівня з надією і вірою у майбутнє незалежної України.

Список використаних джерел:

1. Концепція подальшого проведення пенсійної реформи, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 жовтня 2009 р. № 1224-р. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1224-2009-p#Text>
2. Про статус народного депутата: Закон України від 17.11.1992 р. № 2790-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12/ed19921117#Text>
3. Про внесення змін до статті 20 Закону України «Про статус народного депутата України»: Закон України від 01.12.2005 р. № 3173-IV; Про статус народного депутата України: Закон України у редакції 28.12.2015 р. № 2790-XII. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2790-12>
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій: Закон України від 03.10.2017 р. № 2148-VIII. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2148-19#Text>
5. КСУ отримав подання 56 народних депутатів Ради через позбавлення їх права через перерахунок пенсій. URL. <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3874640-ksu-otrimav-podanna-56-deputativ-radi-cerez-pozbavlenna-ih-prava-na-pererahunok-pensij.html>
6. Закон України «Про судоустрій та статус суддів» від 02.06.2026 р. № 1402-VIII (у редакції від 08.08.2024 р.). URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>